

Thông tin về Thiên nhiên và Bảo tồn

Nguồn: *Niên phong*

Số: *323*

Ngày: *18/11/08*

Đại ngàn Hương Sơn kêu cứu

Bài I: Huyện, xã phản đối, tỉnh cứ làm

Đúng dịp miền Trung vào giữa mùa mưa, chúng tôi trở lại Cầu Treo, một trong những cửa khẩu nhộn nhịp và có tiềm năng nhất miền Trung. Xanh bạt ngàn cả một dải biên giới Việt-Lào. Có lẽ ít ai biết lẫn trong đại ngàn ấy có mấy dự án thủy điện bị không chỉ dân địa phương mà cả ban lãnh đạo của một xã phản ứng quyết liệt. Quần thể ba nhà máy thủy điện nhỏ tọa ở xã Sơn Kim, huyện Hương Sơn, Hà Tĩnh, một trong những tỉnh nghèo nhất nước.

Trước khi dẫn khách lên tận hiện trường khảo sát, ông Trần Quốc Việt, Chủ tịch UBND Sơn Kim I, đưa chúng tôi xem một đơn kiến nghị không giống các đơn thông thường. Đây là lá đơn của tập thể bộ máy lãnh đạo xã đương nhiệm với bốn chữ ký và dấu tròn đỏ chói của Đảng ủy, HĐND, UBND và MTTQ xã Sơn Kim. Đơn lên lãnh đạo huyện Hương Sơn, được huyện ủng hộ.

Thường trực HĐND huyện Hương Sơn có văn bản gửi tỉnh nêu "có nhiều ý kiến phản ánh gay gắt" và "đề nghị tỉnh cân nhắc, xem xét quyết định, không nên thi công công trình Rào Àn". Nhưng tỉnh bác đề nghị này.

Đơn xoay quanh việc xây dựng dự án thủy điện Hương Sơn công suất 33 MW từ năm

2002 và bỏ dở cho đến giờ cùng hai dự án thủy điện sắp khởi công gần đó là Rào Àn I và Rào Àn II, công suất lần lượt 16 MW và 8,1 MW. Lãnh đạo tỉnh kết luận rằng lợi ích đã rõ. Tỉnh nghèo vừa vinh dự góp điện cho điện lưới quốc gia vừa có thêm tiền cho ngân sách địa phương thông qua thu thuế. Mai đây, thủy điện còn góp phần bảo vệ rừng.

Báo cáo đánh giá tác động môi trường tháng 3/2004 của Viện Khoa học Thủy lợi, được chủ đầu tư thuê, nói thêm: "Ngoài tác động (phát điện), công trình còn điều tiết dòng chảy ở hạ du về mùa khô, nuôi trồng thủy sản, giải quyết việc làm, cải thiện và phục hồi điều kiện vi khí hậu và tạo cảnh quan môi trường phục vụ du lịch sinh thái".

Mục tiêu tốt đẹp như thế, rồi thủy điện Hương Sơn chỉ làm mất một ít đất rừng và đem lại rất nhiều lợi ích như báo cáo đánh giá tác động môi trường và lãnh đạo tỉnh Hà Tĩnh nói, nhưng tại sao dân không vui?

Phá nửa là hết

Chúng tôi bì bõm trên con đường ngoằn ngoèo hai bên mái ta lụy. Một bên là núi bị bạt hơn sáu năm mà đất đỏ vẫn tươi như thể mới bạt hôm qua. Bên kia là đại ngàn mà ông Việt bảo phải gọi là *rừng nguyên sinh* mới đúng. Đất đá bên ta luy dương đỏ sang ta luy âm. Cây rừng dưới vực chết la liệt. Nhà đầu tư cam kết bảo vệ môi trường khi thi công. Nhưng "họ đào đất, bạt núi bên ni đổ sang bên tê, chứ không chở đi nơi khác".

Giọng ông Việt dội vào vách núi: "Rừng đại ngàn bên phải cầu Nước Sốt để làm thủy điện Hương Sơn. Nay bên trái Nước Sốt cũng là 10.000 ha rừng nguyên sinh khác, lại định thêm thủy điện Rào Àn I và Rào Àn II. Cái chi chứ phòng chống lũ quét chắc là không được nữa. Báo cáo đánh giá tác động môi trường mô, tui nó biết. Chứ sông nước đục ngầu. Lòng hồ thủy điện đều là đại ngàn. Còn chút rừng mà phá nửa là hết".

Báo cáo đánh giá tác động môi trường nói thời gian thi công chỉ 1 - 2 năm nên tác động đến môi trường không đáng kể. Hơn bốn năm trôi qua, mọi thứ vẫn ngổn ngang. Đi một quãng, chúng tôi gặp những bãi gỗ hai người ôm không xuể. "Khai thác rả rích

từ năm 2002 chứ không phải đợi đến khi có Báo cáo đánh giá tác động môi trường” - Ông Việt nói tiếp.

Lúc đầu tính cho 105 ha rừng để nhà đầu tư làm thủy điện. Đến năm 2006, điện chưa có để phát lên lưới quốc gia như cam kết. Thế mà đến tháng 4/2007, dự án được phép mở thêm 111 ha. Ông Nguyễn Minh Đăng, Phó Chủ tịch UBND Huyện Hương Sơn, nói diện tích rừng bị khai thác không phải 216 ha nữa mà là 225 ha. Còn ông Việt bảo 300 ha.

Theo tìm kiếm của chúng tôi, dự án thủy điện Hương Sơn với Báo cáo đánh giá tác động môi trường tháng 03/2004 có dấu hiệu vi phạm các qui trình pháp lý. Sai phạm dễ thấy đầu tiên là dự án hoạt động từ năm 2002 mà hai năm sau mới cho làm Báo cáo đánh giá tác động môi trường ở một khu vực

nhạy cảm, nơi được Chính phủ qui định là vùng biên giới chiến lược của quốc gia.

“Hoạt động của dự án vẫn là bí ẩn. Dân không biết rõ nhà đầu tư là ai, Cty cổ phần là của ai. Bà con chỉ biết kháo nhau về ông nọ, bà kia có cổ phần” - Chủ tịch Việt nói. Một lãnh đạo cao nhất của huyện Hương Sơn giai đoạn 2002 - 2003 bày tỏ: “Nguyện vọng của dân và ý kiến của lãnh đạo huyện Hương Sơn thời đó không được đề cập trong cả tư duy và những hành vi tối thiểu mà một dự án thủy điện cần phải biết và ứng xử”.

Chúng tôi dừng bước ở thượng nguồn. Trên đó nữa là nơi đặt tổ máy phát điện Hương Sơn. Hôm trước, ở hạ nguồn, chúng tôi đi trên cây cầu xi măng lớn nằm trên cạn, giữa bãi cát mênh mông và đá

lớn nhón gần trụ sở UBND xã. Bãi cát và cầu cạn ấy hóa ra từng nằm dưới dòng chảy chính của con suối mang tên Nậm Sốt.

Lũ quét năm 2002 khiến 100 ha diện tích canh tác của thôn Kim An mà ông Việt từng làm trưởng thôn bị vùi dưới cát dày 1-3 m. Không ngẩng mặt vườn quốc gia Vũ Quang, tôi cứ ngỡ đang ở hoang mạc. Cảnh đồng Khe Sủ từng được mệnh danh là vựa thóc, nguồn sống của 4.700 nhân khẩu. Nay toàn xã còn 70 ha đất canh tác trong đó 20 ha sản xuất một vụ vì thiếu nước. “Mỗi nông dân Sơn Kim I chỉ còn 100 m² đất nông nghiệp. Dân không biết mần chi mà ăn” - Ông Việt nói.

Tôi gặp hai thanh niên chưa đến ba mươi tuổi đang xúc cát lên xe công nông ở nơi từng là

cánh đồng canh tác trước khi lũ quét ập về. Một trong hai người là Quang, 23 tuổi. Hoài, giáo viên cấp II và là vợ Quang, hơn chồng hai tuổi. Cô kể, hai vợ chồng mua chiếc xe tự chế 25 triệu đồng bằng tiền vay ngân hàng. Mỗi ngày họ xúc sáu xe cát, bán quanh xóm được 60.000 đồng/xe. Đến nhà Quang, chúng tôi còn phát hiện xóm của anh chuyên sản thú rừng ở vườn quốc gia Vũ Quang. “Nỏ thế, lấy chi mà ăn”. Hoài khoe chồng thường lên rừng săn khỉ và voọc về để cô có dinh dưỡng sinh và nuôi con gái 20 tháng tuổi. “Thế không chăm rừng à?”. Giao gần hết cho các ông lớn rồi” - Chủ tịch Việt giải thích.

Quốc Dũng

Bài II: Điện chưa có, nước đã cạn, núi lở